

2 (14) | Лютий 2014

ВІСНИК

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ
ОБ'ЄДНАНЬ

НЕБЕСНА СОТНЯ

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!

ЗМІСТ

Ми померли, щоб ви були вільними...	3
Відійшов у вічність видатний лемкознавець	4
Володимир Жеребний – Лемко з Небесної сотні	6

Наші справи

Підсумки звітно-виборчої конференції ЛОО ВУТ "Лемківщина"	8
Шукаймо спільний знаменник - Лемківські Зв'язки	10
Українсько-польське пограниччя: Закерзоння та Східні Креси	12

Наші люди

Відбулось освячення меморіальної дошки на честь Йоанна Пастелія	15
--	----

Культура

Реквієм Небесній Сотні	17
«Юш мелем» відсвяткував 10 років	21
Дерев'яна архітектура Лемківщини	21
«Енциклопедичний словник Лемківщини»	25

Оголошення та анонси

Ми пам'ятаємо

Микола Мушинка	27
Павло Чучка	29

І наостанок

План основних заходів ЛОО ВТ "Лемківщина" на 2014 рік	30
--	----

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний Назар Радь
колектив: Тарас Радь
Олесь Куйбіда
Богдан Сиванич
Андрій Стадник

Дизайн: Віктор Дудяк

**Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських
Лемківських Об'єднань.
Виходить раз на місяць.**

Основна мета часопису – динамічно
висвітлювати діяльність усіх суб'єктів
СФУЛО.

Номери вісника можна буде скачати зі
сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka
Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com.
Можна надсилати свої матеріали.
Рішення про публікацію прийматиме
редакційна рада.

Світова Федерація Українських
Лемківських Об'єднань (СФУЛО) -
неурядова міжнародна громадська
організація, яка об'єднує українські
лемківські спільноти України, Польщі,
Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та
США. Основна мета діяльності -
забезпечення та захист законних
соціальних, економічних, творчих,
етнічних, національно-культурних та
інших інтересів лемків; розвиток та
популяризація лемківської культурної
спадщини і духовності на засадах
законності, демократії, добровільності та
самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті
www.sfulo.com.

...

Ми померли, щоб ви були вільними...

Такий нам заповіт Небесної Сотні... Їх уже рівно сто, і швидше за все буде більше.. Молоді хлопці, які без вагань здійснили чин заради свого народу. А боротьба триває. І тепер зрозуміло, що за лаштунками подій, починаючи від 30 листопада, ляльководом була саме Росія. Та сама бандитська спільнота, яка 70 років тому, під проводом комуністичної партії розпочала депортацію українців з етнічних земель... Нас нищили тоді, нас намагаються знищити і сьогодні. І хоч майже весь світ об'єднався у підтримці українців, проте провокаторів і бажаючих скористатися нашою бідою є багато... Чого варте взернення т.зв. Покарпатських русинів до Госдуми та ФСБ Росії ввести війська і припинити євро шабаш.. Чого варті заяви дипломатів, зокрема Угорщини та Румунії, що при потребі вони можуть ввести війська, щоб захистити своїх громадян, що проживають на території України...

Сьогодні на порядку денному цілісність Української держави, але й також можливість переростання цього протистояння у Третю Світову війну... На нашому боці США та Європа, всі демократичні країни і міжнародне право... Сьогодні Україна все більше підтверджує свою єдність. Спочатку Янукович, а тепер Путін цементують українську націю, так міцно, що ми й не могли на таке надіятися. І ця єдність дає силу для мирної боротьби і для мирної перемоги – такої, якої світ ще не бачив.

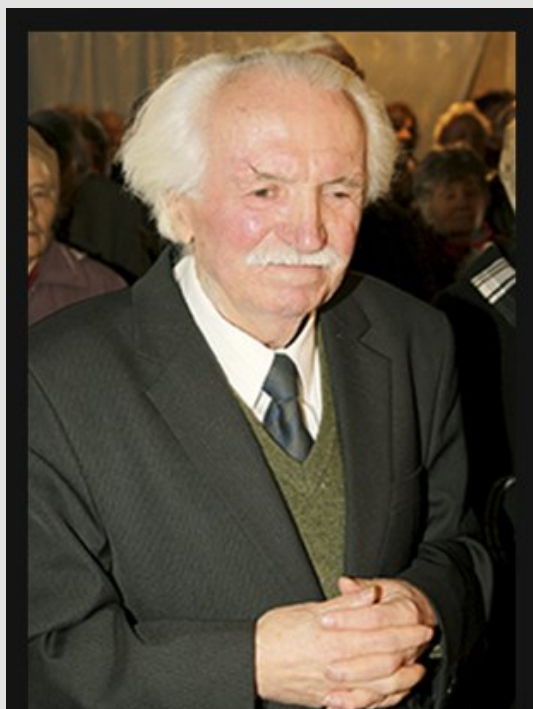
Сьогодні нарешті багато хто з тих, хто раніше мовчав, заявляють – я маю українське коріння, я-Українець... І думаю, це найвищий час і лемкам, які мають різні позиції, усвідомити, де є наше коріння, хто працював на наше роз'єднання, і кому вигідні всі протистояння... Пісня саме із Лемківщини стала поминальним гімном Євромайдану... Правда, символічно?

Вибачаюся за уривки думок. Важко писати. Кожну хвилину усе може змінитися. Але я вірю у перемогу, перемогу не тільки України і нашого народу, але головне перемогу правди, віри, гідності і права!

Слава Україні! Героям Слава!

Відійшов у вічність видатний лемкознавець

24 лютого 2014 року, після важкої хвороби, на 87 році життя, перестало битися серце Івана Дмитровича КРАСОВСЬКОГО.

КРАСОВСЬКИЙ Іван Дмитрович (22 жовтня 1927, с. Дошно Сяніцького повіту, тепер Республіка Польща) — історик, лемкознавець, етнограф, публіцист, член НТШ, член Спілки журналістів України (1962), громадський діяч.

Початкову освіту здобув у рідному селі та містечку Риманові. Навчався в Українській учительській семінарії в Криниці (1941—1944). У 1945 р. переселений в Україну. Закінчив культурно-освітній технікум у Теребовлі (1948). У 1952 р. закінчив Львівську юридичну школу, а в 1957 р. історичний факультет Львівського університету. Проблемою історії та культури лемків займався ще студентом. У 1956 р. надрукував статтю «Лемки та їх походження», а темою дипломної роботи обрав «Визвольний рух

на Лемківщині в XVII ст.»

КРАСОВСЬКИЙ І.Д., працюючи науковцем у Львівському історичному музеї, згодом завідувачем наукового відділу музею-скансену, повністю присвятив себе вивченню і популяризації історії та культурних надбань лемків. Є автором понад 1000 статей з лемківської тематики, які друкувалися в тижневику «Наше слово» і «Українському календарі» (Варшава), журналах «Дукля», «Дружно вперед» (Словаччина), «Нова думка» (Югославія), «Народна творчість та етнографія» (Київ), «Дзвін» (Львів), «Лемківщина» (Нью-Йорк) та інших.

Вчителями і науковими консультантами Івана КРАСОВСЬКОГО були академік І. КРИП'ЯКЕВИЧ, член-кореспондент АН України К. ГУСЛИСТИЙ, професори Л. ПОХИЛЕВИЧ, Ю. РЕДЬКО, П. ЧУЧКА. Заслуговує уваги опрацювання І. Красовським півтори тисячі заміток з історії, культури, побуту, мистецтва, літератури лемків («Наше слово», 1977—1991). Цей цикл стане основою «Енциклопедичного словника Лемківщини».

Іван КРАСОВСЬКИЙ є автором історичної кіноповісті «Андрій Савка» («Дукля» 1—2, 1984), великої праці «Матеріальна культура лемків» («Лемківщина», т. 2. 1988), монографії «Прізвища галицьких лемків XVIII ст.» (Львів, 1993). Окремими книжками вийшли також «Лемківщина у боротьбі за возз'єднання з Україною» (Нью-Джерсі, 1964), «Хто ми, лемки...» (у співавт. з Д. Солинком. Львів, 1991), «Тільки з рідним народом» (Львів, 1992), «До земляків за океан» (Львів, 1993), «Михайло Орисик — визначний різьбар Лемківщини» (Львів, 1995), «Лемківська церква святих Володимира і Ольги у Львові» (Львів, 1997). Він також є упорядником альбому «Лемківщина в творчості Василя Мадзеяна» (Львів, 1994), співавтором і упорядником «Лемківського календаря» на 1994—1999 роки.

Іван КРАСОВСЬКИЙ - учасник багатьох міжнародних і республіканських наукових конференцій, симпозіумів.

Був одним із засновників суспільно-культурного товариства «Лемківщина» (1988), Фондації дослідження Лемківщини у Львові (1991). Як музейний працівник зібрав численні пам'ятки культури лемків для музеїв України.

Працюючи в 1991—1996 рр. головою правління Фондації, очолив будівництво лемківської зони музею народної архітектури та побуту, а також будівництво

Лемківської церкви і Музею історії та культури лемків на території лемківської зони скансену.

З його ініціативи Фондація підготувала і видала в 1991—1999 рр. двадцять книжок з лемківської тематики.

Своєрідним підсумком історико-дослідницького краєзнавчого життя Івана КРАСОВСЬКОГО став довгоочікуваний вихід "Енциклопедичного словника Лемківщини" (в співавторстві з Іваном ЧЕЛАКОМ), котрий побачив світ у 2013 році у львівському видавництві "Астролябія".

Його життєвий та науковий шлях залишиться прикладом для наступних поколінь, а світла пам'ять буде завжди в серцях тих, хто його знав, шанував і любив

Іван ЧЕЛАК
Віктор СОЛИНКО

Івану Красовському на прощання

Ваню

*там в Україні
чи мало смерті?
мало печалі
чом пішов єс
до небесного Дошна?*

Ваню

московска хмара душить

*риє, розкопує Україну
в крові її топить
ненажерта і повна безправя!
повідж Господеві
яка в Україні справа
яка її доля нещасна
яка з болю кривава!*

Ваню

*спий спокійним сном
з журавлами вертай до Дошна
Лемківщина
несе Тобі гілку ялиці
і жменю студної
з Табора водички
Най земля вигнання
буде Тобі
лебединим пухом стелена*

Вічная Тобі Пам'ять

Олександр Маслей

ВОЛОДИМИР ЖЕРЕБНИЙ – ЛЕМКО З НЕБЕСНОЇ СОТНІ

В пам'ять про Героїв Майдану в українській Вікіпедії було започатковано проект життєпису загиблих учасників Євромайдану, серед яких є біографія Володимира Жеребного (1985-2014). Вранці 20 лютого Володимир Жеребний помер від кулі снайпера на вулиці Інститутській. Він став одним із загиблих протестувальників, названих «Небесною сотнею».

Володимир Жеребний народився 6 жовтня 1985 року в селі Вишня Городоцького району, на Львівщині. Проживав у ньому тривалий час, потім переїхав до сусіднього міста Рудки, Самбірського району. У селі Бочали проживали його дід з бабою, які оселились тут у 1946 році після депортації з Лемківщини.

З 1991 по 2001 Володимир Жеребний навчався у місцевій Рудківській СЗШ, потім —

у Вишнянському коледжі Львівського національного аграрного університету. Після закінчення коледжу, залишився у ньому працювати, заочно закінчив Львівський національний аграрний університет. Працював у Вишнянського коледжу Львівського НАУ.

Володимир був активним учасником Євромайдану, від перших днів протестів перебував у Києві. Після майже місячного перебування на барикадах, на декілька днів приїхав додому і згодом, на роботі оформивши відпустку без збереження заробітної плати, знову повернувся на Майдан Незалежності — 5 лютого 2014, автобусом із Самбора.

Вранці 20 лютого Володимира Жеребного було вбито на вулиці Інститутській — снайпер влучив йому в шию, в сонну артерію, та голову. Того ж дня до Києва, завдяки допомозі активістів Рудок, за тілом загиблого, каретою швидкої допомоги, виїхали його батьки та Вишнянський сільський голова.

Слова співчуття з приводу смерті Володимира Жеребного висловили академічна спільнота Вишнянського коледжу Львівського національного аграрного університету, Городоцька районна рада і громада.

20 лютого 2014 пам'ять загиблого земляка, уроженця Городоцького району, було вшановано хвилиною мовчання на загальному міському віче «За чесну владу», яке відбулося у місті Городок на Львівщині. У зібранні взяли участь депутати місцевих рад, члени Народної ради, міський голова Городка, голова Городоцької районної ради, громадськість району. Ввечері того ж дня, на майдані Гайдамаків міста, було проведено поминальний захід по Володимирі Жеребному та ще одному загиблому з «Небесної сотні» — Івану Бльоку, мешканцю Городка.

22 лютого о 3:00 тіла Володимира та Івана Бльока, у супроводі трьохкілометрової колони автомобілів, були привезені в Городок, де їх зустріли тисячі мешканців міста. Самбірський автомайдан супроводжував автомашину з домовиною Володимира Жеребного зі Львова до Самбора, вночі вона прибула у Рудки.

Похорон загиблого активіста, на якому були присутні депутати та заступник голови Самбірської районної ради, міський голова Самбора, громада Рудок, відбувся у неділю, 23 лютого 2014, о 14:00 у місті Рудки. Поховано Володимира Жеребного на міському цвинтарі, в обряді поховання взяли участь більше тридцяти священиків Самбірського, Городоцького та Дрогобицького районів.

Джерело: ua.wikipedia.org

НАШІ СПРАВИ

Підсумки ЗВІТНО-ВИБОРЧОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ЛОО ВУТ “ЛЕМКІВЩИНА”

У суботу 22 лютого відбулася звітно-виборна конференція Львівської обласної організації ВУТ “Лемківщина”, у якій взяло участь 70 делегатів з усіх її осередків.

Конференція розпочалася хвилиною мовчання в пам'ять про загиблих Героїв Майдану, які померли смертю хоробрих. Серед бійців Небесної сотні є також лемко з Городоччини Володимир Жеребний, якого 23 лютого поховали з почестями у м.Рудки.

Обговорення першого питання, а саме політичної ситуації в Україні, розпочала голова СФУЛО Софія Федина, яка подякувала усім небайдужим лемкам, що долучаються до боротьби за Україну, і сказала, що лемківська громада як частини української не може стояти осторонь процесів, що відбуваються в державі.

Президія Конференції

Подякувала лемкам-русином Сербії, що є одним зі суб'єктів СФУЛО, які висловили підтримку українському народу. Софія Федина закликала лемків не зупинятися на досягнутому і продовжувати боротьбу.

У другому питанні заслухали звіт голови ЛОО ВУТ “Лемківщина” Майковича С.Г., про пророблену роботу від жовтня 2010 року. Зокрема відзначалося: ремонт приміщення товариства та сходової клітки, щорічна організація Велиї та “Лемківської коляди”,

відновлення лемківської бібліотеки, відкриття пам'ятника депортованим у Сусідовичах, участь в “Лемківському Йордані”, у лемківських фестивалях “Дзвони Лемківщини” та “Лемківська Ватра”, численні поїздки у лемківські села для підтримки і збереження лемківської культури та ін. За звітний період до ЛОО ВУТ “Лемківщина” приєдналися як колективні члени “Молода Лемківщина” та було створено Свіржський осередок, сама ж організація стала колективним членом “Закерзоння”. За старання голови та Правління у лютому 2012 року було розроблено і подано на голосування законопроект про депортації, для прийняття якого бракувало кілька голосів. У жовтні 2012р. було організовано конференцію, присвячену депортації лемків.

Звіт голови С.Майковича

Після звіту контрольно-ревізійної комісії, яка дала позитивну оцінку діяльності голові і Правління, було надано можливість виступити усім охочим делегатам. Хоча регламентом для цього надавалося 3 хв. для кожного доповідача, але присутні лемки мали стільки думок і хотіли стільки сказати, що годі було їх спинити, проте ніхто і не намагався. Михайло Шпак дав позитивну оцінку діяльності організації і висловив дві пропозиції: залучати нові осередки та піклуватися про пам'ятники, які присвячені лемкам (зокрема на горі Хрещата). Ярослав Швягла та Михайло Секела теж подякували керівництву організації за успішну роботу, Володимир Шуркало наголосив, що за останні роки робота в товаристві стала спокійною і виваженою. Орест Чабан запропонував проводити семінари, присвячені лемківській культурі, Степан Кищак висловився за підтримку і визнання лемківських митців, Катерина Петрушна закликала докладати більше зусиль для збереження лемківської культури та підтримку молоді, а Петро Гандяк як голова "Фундації дослідження Лемківщини" відзначив тісну співпрацю, яка налагодила протягом кількох останніх років між двома організаціями. Радь Назар закликав усі лемківські осередки активізувати лемківську молодь на місцях і підтримувати їхні ініціативи. Сільський голова Зимної Води Володимир Гутник зазначив важливість національно-патріотичного виховання і висловив підтримку лемківській громаді. Голова ВУТ "Лемківщина" Олександр Венгринович відзначив активну роботу лемківської громади Львівщини та звернув увагу на новий закон про громадські організації, що змінює правила відносин між організаціями і суборганізаціями. На останок обговорень Степан Майкович запропонував, що лемкам слід зібрати якомога більше інформації про кожне село, де вони проживали, і укласти цю інформацію в одне видання, поживавити роботу із облаштування музею Лемківщини у Шевченківському Гаї, а також долучитися до створення "Інституту дослідження Лемківщини".

На конференції було створено статутну комісію у складі Майковича С., Байси В., Шпака М., Тавпаша А. і Козака Я., якій довірено підготувати необхідні документи і зареєструвати новий статут ЛОО ВУТ "Лемківщина".

П'ятим питанням було розглянуто обрання керівних органів організації. На голову ЛОО ВУТ "Лемківщина" одноголосно було обрано Майковича С.Г. Пан Майкович подякував усім осередкам організації за висловлену довіру. Після того

Після звіту контрольно-ревізійної комісії, яка дала позитивну оцінку діяльності голові і Правління, було надано можливість виступити усім охочим делегатам. Хоча регламентом для цього надавалося 3 хв. для кожного доповідача, але присутні лемки мали стільки думок і хотіли стільки сказати, що годі було їх спинити, проте ніхто і не намагався. Михайло Шпак дав позитивну оцінку діяльності організації і висловив дві пропозиції: залучати нові осередки та піклуватися про пам'ятники, які присвячені лемкам (зокрема на горі Хрещата). Ярослав Швягла та Михайло Секела теж подякували керівництву організації за успішну роботу, Володимир Шуркало наголосив, що за останні роки робота в товаристві стала спокійною і виваженою. Орест Чабан запропонував проводити семінари, присвячені лемківській культурі, Степан Кищак висловився за

Голосування делегатів

було обрано 29 членів Правління і трьох заступників голови організації – Дмитраха М., Радя І. та Козака Я., секретаря – Радя Н., бухгалтера – Притулку Г.

Контрольно-ревізійна комісія була затверджена у складі Роговська С., Оприск М. та Ардан В.

Наприкінці звітно-виборчої конференції було обрано 40 делегатів від організації на VI з'їзд Всеукраїнського товариства "Лемківщина", що відбудеться у жовтні цього року у Львові.

Бажаємо Львівській обласній організації ВУТ "Лемківщина" гарної і продуктивної праці на благо Лемківщини.

Джерело: lemky.lviv.ua

ШУКАЙМО СПІЛЬНИЙ ЗНАМЕННИК - ЛЕМКІВСЬКІ ЗВ'ЯЗКИ

Lemko Connections - English (Лемківські Зв'язки по англійськи) це новаторський, експериментальний проєкт, що має на меті допомогти наблизити до себе три різні основні напрямки в етнічній орієнтації лемків. Через це, що для

Лемківська сім'я

проживають в більшості в діаспорі. Лише на північно-американському континенті вихідців з Лемківщини і їхніх нащадків можна дорахуватися чи не понад 600 тис. Ці дані не є перевіреними, але на підставі статистик іміграції, членства в церквах (н.п. американська Греко-Католицька Церква східного обряду в часах найбільшого розвитку нараховувала біля 600 тис. членів, де в великій мірі належали вихідці з території Лемківщини) таку кількість можна приблизно встановити.

цього експерименту був вибраний віртуальний простір соціальної мережі Фейсбук (ФБ), географічні обмеження втратили значення. Англійська мова була вибрана навмисне для спрямування проєкту на північно-американську лемківську діаспору, яка поза Україною є мабуть найбільшою в світі. Не входячи в деталі історичних подій, можна сміло ствердити, що лемки сьогодні

Лемків в північній Америці можна згрупувати навколо трьох основних орієнтацій: української, карпато-русинської і російської. Ця остання не має нічого спільного з сучасною Росією, а виникає з історичної приналежності американської православної церкви до російської. Кожна орієнтація притаманна є для окресленої хвилі іміграції. Існує певна закономірність серед імігрантських громад, що в пам'яті громади заховується спогад, свідомість і культура з країни походження до часу виїзду, все що стається опісля це місцевий досвід країни проживання. Отже, русинська орієнтація є помітна серед греко-католицьких громад, де багато священників є словацького походження. Російська проявляється більше серед православних лемків. Обі ці орієнтації залишилися серед нащадків імігрантів з кінця 19-го і початку 20-го століття. Українська орієнтація почала появлятися серед імігрантів міжвоєнного періоду і посилилася після 2-ї Світової Війни. Зв'язок між одними, другими і третіми лемками є дуже малий. Вони поділені, живуть своїм життям і доступ до інформації у них обмежений. Існує багато упереджень, а навіть антагонізмів між різними групами.

Коли була створена група "Лемківські Зв'язки по англійськи", адміністратори засновники групи окреслили певні правила поведінки для полегшення комунікації і уникнення можливих конфліктів. Отож форум є відкритий для лемків різних орієнтацій і що завданням групи є взаємно запізнатися. Всі учасники виступають на рівних правах і ніхто не може домінувати, ображати чи займатися активною політичною агітацією. Якщо на форумі появляється особа, яка тролить, чи ображає інших учасників групи, вона отримує попередження і як не почне себе вести коректно, то втрачає право ставити коментарі. Бачити і читати коментарі може кожен член ФБ.

Від самого початку групи реакція людей була краща ніж її засновники очікували. Люди записувалися десятками в день. В перших двох тижнях група набрала 300 членів, що для аналогічних регіональних україномовних груп є рідкістю. Рівнож активність її учасників є невідповідна з іншими подібними групами за винятком іншої англомовної групи: "Carpatho-Rusyns Everywhere", тобто "Карпато-русини всюди". Тематично, посилення, запитання чи навіть звичайні коментарі заповнюють весь спектр можливих підтем, які мають відношення до лемківської тематики. Розмови йдуть про генеалогію, історію,

ДРІБНІ ОГЛОШЕННЯ.

(За оголошення поміщені в сім, рубриці, платять, ся по 1½ цента за кожне слово за одноразове поміщення, а за дальші поміщення по 1 цнт. за словом за кожнечасне поміщення. — Оголошень женитьби не приймається.)

Пошукую свої сестри **АННИ МІЛЬКО** з Телешини Ошварової, повіт Ліско. Два роки тому мешкала в Пітсбургу. Нехай зголосить ся на адресу: Anastazia Milk, c/o Hotel Casey, Scranton, Pa. 48-50

Пошукую свого брата **ТОМКА БОРСУКА** з села Войткова, пов. Добромиль в дуже важній справі. Хто би о нім знав або він сам, прошу зголоситись на нижншу адресу, а отримає \$5.00 нагороди. Joe Borsuk, 775 Brook Str., Akron, O. 49-50

Пошукую **АННИ МАЦЮК** з Ракобути, повіт Камінька Струмилова, Гал. Приїхала до Америки перед 5-ма літами. Хто би знав о ній, нехай зголосить ся на адресу: Yaremij Nowowad, 63 Morris St., Jersey City, N. J. 50-52

Іван Леончин, Українець, котрий находит ся тепер в австрійськім полоні, пошукує свого брата **АНТОНА МИХАЙЛОВА КУХТУ**, походжого з Родсії, Гродніської губернії, Кружанського уїзда, Мастівської волости, село Тиховоля і просить його о матеріальну поміч. Листи просить слати на адресу: Iwan Leonczyk, K. u. K. Kriegsgefangenenlager in Freistadt, Ober Oesterreich, Battalion XII, Kompanie 3, No. 13189, Austria. 50-51

Оголошення в газеті "Свобода", 1916

національну орієнтацію лемків, старі фотографії і документи, традиції і куховарення. Через різnorodність її членів, вона стає цікавою для дослідників з ділянок соціології, антропології, етнографії чи подібних.

Лемківська громада є так розсіяна і поділена, як була її трагічна історія. Це вже пропадаючий лемківський світ, від якого не можна нам відмежуватися. Тут сучасний стан та сучасні відносини не грають ролі. Крім цього, що лемківська діаспора далеко від України, то у ній гуляють всякі антиукраїнські елементи, що використовують любую нагоду для ширення ненависті до всього українського, дезінформації та розколювання. На противагу цьому, в середовищі “Лемківських Зв’язків” учасники можуть в свободний спосіб висловити свою думку, отримати коментар і заразом не боятися якогось словесного насильства чи висміювання. Запрошуємо до участі.

Автор: **Адам Стець** (співзасновник групи)

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПОГРАНИЧЧЯ: ЗАКЕРЗОННЯ ТА СХІДНІ КРЕСИ

У статті розглядається питання прикордоння та сусідства українців та поляків. Перша її частина присвячена короткому історичному екскурсу формування українсько-польського кордону. У другій розглянуто факт втрачених українських та польських земель по західну та східну сторону від спільного кордону, так званого Закерзоння та Східний Кресів.

Українсько-польський кордон: лінія Керзона

Границю між українцями та поляками творили за княжих часів великі праліси над Вислоком, долішнім Сяном і Вепром. У XIII ст. політична та етнографічна межа між Польщею і Галицько-Волинським князівством проходила дещо на захід від лінії Коросно (Кросно) – Ряшів – Крешів – Білгорай – Пугачів – Паргів – Дорогичин. Коли у XII-XV ст. давні ліси повирубували, кордон втратила свій природний характер і населення почало пересуватись то в один, то в інший бік. А проте, така етнографічна межа залишалася без значних змін аж до XIX ст. Перед XIX ст. українці зазнали втрати в частині Галичини, де українські етнографічні межі пересунулись з лінії Вислока на лінію Сяну. Протягом XIX ст. великих втрат зазнали українці також на Холмщині і Підляшші. Місцеві українці були колись греко-католиками. Проте коли царський уряд у 1870-х роках насильно скасував тут унію, холмщаки і підляшчуки повернулися на православ'я тільки формально. Багато з них прийняли римо-католицький обряд і полонізувалися. З цієї причини етнографічна межа пересунулась тут до сучасної території України, а весь терен аж до Бугу так сильно попересівали польські острови, що східна Холмщина та Підляшшя на захід від Бугу належать до мішаної, а не суцільної української території. [5, с.8-9]

У XX ст. політична карта Європи зазнала великих змін. Дві світові війни та численна кількість локальних конфліктів обумовили межі повоєнний кордонів у

Європі. Тоді ж власну боротьбу за державності розпочали українці та поляки: перші за здобуття незалежності, а другі – за її відновлення.

Розпад Австро-Угорської та Російської імперій за підсумками Першої світової війни дав поштовх поневоленим народам до боротьби за незалежність. День 11 листопада 1918 р., коли представники німецького уряду підписали капітуляцію, став першим днем незалежності II Речі Посполитої. Згідно із так званою інкорпораційною концепцією Романа Дмовського східний кордон Польської Республіки пролягав вздовж лінії другого поділу Польщі – по річці Збруч. [13, с.224-225]

На колишніх українських землях Російської імперії постала Українська Народна Республіка (1917-1920). За умовами Брест-Литовського договору 9 лютого 1918 року до складу УНР також було приєднано Холмщину і Підляшшя, а Галичина, Буковина та Закарпаття мали стати окремим коронним краєм. А вже 13 листопада 1918 року у Львові було утверджено державну самостійність українських земель колишньої Австро-Угорської монархії, під назвою Західно-Українська Народна Республіка (1918-1919). Туди ж увійшли Надсяння та Лемківщина. Акт Злуки 22 січня 1919 року УНР та ЗУНР як Західної Облaсті УНР, засвідчив факт короткочасного об'єднання усіх етнічних українських земель.

Спільний життєвий простір породив локальні сутички, коли нещодавно поневолені народи розпочали міжусобну війну за власну державність: поляки – за її відновлення, тоді як українці – за її здобуття. Наступ на українську державність розпочав радянська влада (1919-1991) на сході та армія II Речі Посполитої (1919-1939) на заході. Розпочалася Перша польсько-українська війна (1918-1919). Поразка ЗУНР у Першій українсько-польській війні та відступ української армії УНР на захід під натиском Червоної армії закінчується окупацією українських територій й ліквідацією державності.

8 грудня 1919 року Вища рада Антанти, визнавши східним кордоном Польщі лінію Керзона¹, юридично затвердила польську окупацію українських земель: Холмщини, Лемківщини, Підляшшя і Надсяння. Таким чином політична межа, яка була результатом прагматичного політичного рішення і не враховувала етнічних та історичних обставин сусідства двох народів стала першим праобразом сучасного українсько-польського кордону.

25 квітня 1920 р. за умовами Варшавського договору УНР укладає військовий союз з Польщею. Було встановлено новий кордон із УНР по річці Збруч за умови поновлення самостійної української держави, без Галичини, яка повинна була увійти до складу Польщі на правах автономії. Але вже менш ніж за рік, - 18 березня 1921 року, - представниками РРФСР і УСРР, з одного боку, та Польщі - з другого, було підписано Ризький мирний договір (1921), яким формально закінчилася Польсько-радянська війна, що анулював усі попередні домовленості і

¹ Умовна демаркаційна лінія, запропонована міністром закордонних справ Великобританії лордом Джорджем Керзоном (1859-1925), як можливий кордон між більшовицькою Росією і щойно відновленою Другою Річчю Посполитою під час польсько-радянської війни 1919-1920 рр. Детальніше у другій частині статті.

остаточно закріпив поділ українських і білоруських земель між більшовицькою Росією та Польщею. За умовами Ризького миру до складу Польщі увійшли українські землі: Західна Волинь, Холмщина, Підляшшя, Західне Полісся та Східна Галичина. В обмін на це Польща визнала УСРР.

У міжвоєнний період українські землі були розділені між II Річчю Посполитою, Радянським Союзом, Чехословаччиною та Румунією. Уряд УНР та ЗУНР перебував у екзилі. Українська революція захлинулась, не зумівши відстояти молоду українську державність.

Друга світова війна принесла чергові зміни кордону на західних рубежах, ставши предметом домовленості між Гітлером та Сталіним. Пакт Ріббентропа-Молотова (1939) встановлював майбутній кордон між Третім Рейхом та Радянським Союзом. 17 вересня 1939 року Радянський Союз односторонньо денонсував Ризький договір у зв'язку з окупацією Західної України і Західної Білорусі Червоною армією. Пакт гарантував нейтралітет Радянського Союзу в конфлікті Третього Рейху з Польщею та країнами Заходу, та давав можливість повернення Радянським Союзом втрачених Російською імперією після Першої світової війни територій.

Таємним додатковим протоколом визначались сфери взаємних інтересів обох держав у Східній Європі та поділ Польщі між ними при очікуваному у ті дні нападі Німеччини на Польщу. У пункті 2 таємного протоколу читаємо: «У разі територіального та політичного впорядкування на територіях, належних Польській державі, кордон сфер впливу Німеччини і СРСР приблизно має пролягати по лінії річок Вісла, Нарев і Сян. Питання про те, чи для інтересів обох сторін буде бажання зберегти незалежну Польську державу і які кордони повинна мати така держава, можна остаточно вирішити в процесі дальшого політичного розвитку. В будь-якому разі обидва уряди вирішуватимуть це питання за допомогою дружнього порозуміння.» [2, с.1028]

28 вересня 1939 року сторони підписали новий договір, в результаті чого німецько-радянський кордон суттєво пересунувся на схід. Поступившись Гітлеру у тому числі українськими Надсянням, Холмщиною та Підляшшям, Сталін одержав в сферу своїх інтересів Литву. Відтепер кордон визначався приблизно лінією Керзона, встановленою ще 1919 року, - вздовж Сяну, Солокії та Західного Бугу. [3, с.7]

Востаннє лінію Керзона прийняли, на цей раз, як польсько-радянський кордон, на Ялтинській конференції у січні 1945 року. Фактично радянські війська в ході бойових дій проти Третього Рейху на фронті вступили на терени Надсяння в кінці липня – на початку серпня 1944 року, а паралельно з їх приходом поляки встановили свою адміністрацію. Таким чином за лінією Керзона під Польщею знову опинилися такі українські етнічні землі: Лемківщина, Надсяння, Холмщина і Підляшшя з українським населенням у кількості близько одного мільйона осіб. [5, с.14] Відповідно до Ялтинської угоди між Польща передала СРСР свої довоєнної території, історичні українські землі, але без Лемківщини, Надсяння, Холмщини і

Підляшшя. Натомість вона отримала від Німеччини більшу частину Східної Пруссії, Помор'я, Сілезію та частину землі Бранденбург.

Остаточного польсько-радянського кордону було встановлено на підставі Договору між Союзом Радянських Соціалістичних Республік та Польською Народною Республікою «Про радянсько-польський державний кордон» від 16 серпня 1945 року та був скорегований Договором між СРСР і ПНР «Про обмін ділянками державної території» від 15 лютого 1951 року, в результаті якого Польща отримувала ділянку у Дрогобицькій області, передаючи Радянському Союзу рівну за розміром ділянку у Люблінському воєводстві.

Таким чином як у 1919 році, так і в 1939 та 1945 роках кордон між українцями та поляками був проведений третіми сторонами, переможцями у війні, без врахування їхньої думки та інтересів. Примітно той факт, що в усіх трьох випадках українсько-польський кордон практично співпадав з лінією Керзона. В результаті цього наявним кордоном не були задоволені ані українці, ані поляки. Кожен вважав, що наявний кордон урізає їхні етнічні території та національні інтереси.

Сучасний державний кордон між Україною та Польщею протяжністю 542,39 км був офіційно затверджений на підставі Договору між Україною і Республікою Польща про правовий режим українсько-польського державного кордону, співробітництво і взаємодопомогу з прикордонних питань, який сторони підписали 12 січня 1993 року у Києві.

(Продовження статті читайте в наступному номері. - Ред.)

Автор: **Тарас Радь**

НАШІ ЛЮДИ

ВІДБУЛОСЬ ОСВЯЧЕННЯ МЕМОРІАЛЬНОЇ ДОШКИ НА ЧЕШТЬ ЙОАННА ПАСТЕЛІЯ

6 лютого, у селі Пастілки, біля сільського клубу відбулося урочисте відкриття й освячення меморіальної дошки на честь і в пам'ять про видатного теолога, просвітителя краю Срібної Землі, уродженця села Пастілки - єпископа Йоана (Івана) Пастелія. Організатором цього заходу є Закарпатська обласна організація Всеукраїнського товариства «Лемківщина» та Перечинська районна громадська організація імені Августина Волошина.

Від імені голови районної ради А.Перцева, в урочистій церемонії відкриття взяв участь керуючий справами виконавчого апарату районної ради Владислав Рац, а також були присутні депутат районної ради, заступник голови райдержадміністрації Ольга Кравчук, духовенство району, Дубриницький сільський голова Любов Лавер, представники і

голова товариства «Лемківщина» Василь Мулеса та жителі села. Як відомо, історія нашого району пов'язана з життям і творчістю багатьох видатних діячів науки, культури і освіти які відстоювали народні інтереси, дбали за підняття духовного, освітнього, культурного та соціально-економічного рівня населення нашого краю. Одним із церковних і культурний діячів є педагог, дослідник історії церкви, поет-сатирик канонік - Іван Пастелій, який народився 1741 року в селі Мала Пастіль - нині село Пастілки. Від назви села згодом прийняв псевдонім Пастелій, а справжнє його прізвище - Іван Ковач. Був священиком у Хусті, Мукачеві, Гуменному, Керекні, працював професором етики в Мукачівській богословській школі. Для свого часу він був високоосвіченою людиною і свої знання, талант і здібності поклав розвиток духовності рідного краю. З 1787 по 1790 р. він був генеральним вікарієм Єпископського вікаріату з осідком в Кошицях, який входив до складу Мукачівської греко-католицької єпархії, яка тоді займала територію, тепер розділену між чотирма державами - Україною, Угорщиною, Словаччиною та Румунією, а тоді була під юрисдикцією Мукачівської греко-католицької єпархії. Своїми працями «Історія Мукачівської єпархії» та «Про походження русинів» він заклав основи історичної концепції Закарпаття і започаткував вивчення такої важливої теми як історія церкви краю.

Урочистість розпочалася освяченням пам'ятної дошки, яку окропили священики району. Керуючий справами виконавчого апарату районної ради Владислав Рац відмітив, що встановлення пам'ятної меморіальної дошки на честь вшанування нашого знаменитого земляка є прикладом любові та поваги громади до людини-будителя, яка своє життя присвятила відродженню православ'я і заслужила подяки за свою активну працю, кристалічну чесність та глибоку віру. Зазначив, що районна влада, підтримуватиме всі організації, які намагаються відродити джерела національної, духовної культури для прийдешніх поколінь і з розумінням ставитися до ініціативи проведення даних заходів, адже на Перечинщині завжди були і є талановиті люди, які берегли, бережуть та відроджують одвічну самотність свого краю.

Джерело: perechyn-rada.gov.ua

КУЛЬТУРА

РЕКВІЄМ НЕБЕСНІЙ СОТНІ

Давня лемківська пісня «Пливе кача по тисині» у виконанні гурту «Піккардійська терція» стала тугою, смутком, реквіємом сьогодення. Під цей пісенний щем, його багатоголосся тисячі українців прощалися з Героями Небесної Сотні. І тепер цей твір повів наш народ у пам'ять на глибокі століття, у пам'ять про тих, хто навечно впав на Майдані за нашу свободу.

Весна настане

Кожна значна історична подія має притаманні лише їй символи. Але й самі не відаємо, чому такий знак ураз з'являється. Ось десятки, а може, й сотню літ співали лемки про те, як пливе кача тисиною, про розмову матері із сином, який сам не знає, де погине, але відчуває, що таки поляже, й могилу «виберут» йому «чужі люде».

Ці слова видаються водночас і своєрідним кодом, умовні знаки чи сигнали якого несуть у століття певні відомості, інформацію, передбачення. Можливо, героя пісні кликали фронти Першої чи Другої світової війни, а, можливо, національно-визвольні змагання, зокрема у лавах українського стрілецтва чи Української Повстанської Армії. Ця борня забрала чимало лемківських життів.

Була ще одна зла година в долі найзахіднішої гілки українців. Як відомо, споконвіків лемки жили у зелених Карпатах. Тоталітарний режим 70 років тому вирвав із корінням, позбавив батьківщини співучих, веселих, запальних, гордих і доброзичливих людей. 9 вересня 1944 року тодішня УРСР і Польський комітет національного визволення уклали між собою угоду про «евакуацію українського населення з території Польщі до УРСР і польських громадян з території УРСР до Польщі». Комуністичний маховик примусом розлучив навіки з рідною землею майже півмільйона осіб.

Ця наруга деспотичної влади над етнічною групою українців болить уже кілька поколінь. І болітиме й надалі. Бо такого не забути! Як, зрештою, не вивітриться з пам'яті жертвовність, героїзм вартівих Майдану, а отже, захисників нової й, безперечно, щасливої України.

Пісня згорьованих лемків стала смутком душі усього українського народу. Водночас давши сподівання на краще. Адже кача (качка) плаває тисиною. Вісімдесятирічний лемко житель Тернополя Володимир Верней каже, що «тисина» лемківською говіркою означає «заплава». Під час весняної повені долини, луки, що

прилягають до берегів річки, вода затоплює. Тоді заплава стає перешкодою, але згодом на цьому місці знову-таки заврунеться трава, зацвіте різнобарв'ям квітковий природний килим, забуває життя. Так і в суспільстві. Зневага, зрада, безчестя, знущання влади неодмінно викличе народний гнів і спротив. Але весна мусить настати й змити кривду, бо має цілком інше призначення — дарувати нове, красиве, бути у любові, радощах і в пісні.

Пісня — душа народу, кажуть. Захотілося зустрітися з тими лемками, які крізь усе життя несуть у майбуття пісні своїх матерів і бабусь, популяризують їх.

Чув її з маминих вуст

Заслужений працівник культури України Володимир Верней рівно 80 років тому побачив білий світ у лемківському селі Одрехова. З ювілеєм щиро Володимира Миколайовича вітаю, а водночас трохи й у долю його зазирну. Сім'я Верней цікава, якщо зважати на професії та захоплення. Мама була медиком, а точніше, акушеркою, батько хоч добре тямив у кравецтві, годинникарстві, шевстві, перевагу надавав перукарству, тож дбав про зачіски львівських панів ще до війни та теребовлянських трудящих уже за радянських часів. Один дідусь Володимира Вернея був дяком, а ось другий, каже, служив у військовому підрозділі у Відні при імператорському дворі. Напевно, за бездоганну службу отримав з рук самого цісаря подарунок — перстень з агатом. Цю родинну реліквію нині носить Володимир Миколайович.

Я так цікавився сімейними подробицями, бо хотілося знати, від кого все-таки Володимир Верней отримав гени покликання до музики. Скидалося, що від дідуса-дяка. Помилився. Бо сам Володимир Миколайович упевнений: від матері передалася йому ця любов. Хоч із дитинства його захоплювало малювання, на своїх картинах чільне місце відводив гривастим та баским коням. Навіть називав себе найкращим фірманом (візником) села. Вступав до київського художнього вишу, та не пройшов за конкурсом. І тоді відкрив для себе музучилище в Івано-Франківську, навіть потрапив одразу на другий курс, досклавши іспити з відповідних дисциплін. Потім була консерваторія. І 1960 року після навчання приїхав працювати у тепер уже рідний йому Тернопіль. Нині він викладач диригентського-хорового відділу місцевого музичного училища ім. Соломії Крушельницької.

Музика не була для нього, так би мовити, сторонньою. Навпаки, в помешканні в Теребовлі поляки, яких депортували, залишили фортепіано, бачачи, що лемківський хлопчина тягнеться до клавіш. Потім мати змушувала сина під час канікул грати на ньому щодня до п'яти годин. Але матері подобалася не лише класична музика. Часто вона співала лемківських пісень. Навіть склала список їх назв. Той перелік виявився величезним — майже 2500 пісень. Багатьох з них навчила й сина. 15 таких народних перлин Володимир Верней поклав на ноти. Чимало з них з'явилися і в нотатнику Івана Майчика, який теж походив з Одрехової. Він, композитор і диригент, також збирав фольклор, видав кілька збірників народних творів, у яких знайдете й до ста одрехівських пісень.

І Володимир Верней, і Іван Майчик, як і всі їхні односельці, 1946 року зазнали примусового переселення. На схід їх везли в одному вагоні з худобою та пожитками. У пам'яті Володимира Миколайовича й досі зринає картина, коли на залізничні колії на сусідній станції Вороблик вони чекали на товарняк, довкруж — крики, гамір, метушня, і раптом мати заспівала: «Зашуміли ліси, зашуміли бори, бувайте здорові, мої рідні гори». Усі заплакали-заридали.

І ось укотре в житті Володимир Верней вибухнув фонтаном сліз, коли побачив із телеекрана, як тіла загиблих Героїв Небесної Сотні несуть у трунах під лемківську пісню «Пливе кача по тисині». Її він пам'ятає ще з дитинства — мати співала. І тоді серце краялося через трагічний зміст твору, а тепер ще більше, бо є людські жертви.

На думку Володимира Миколайовича, у лемків більшість пісень — тужливі, сумні, ліричні. Життя цієї гілки українства не було безхмарним. Змушені були виїжджати на заробітки у далеку Гамерику (на Американський континент) і навіть в Австралію. Радощів від цього, звісно, мало. Держави також не було, лемківських хлопців забирали в солдати, багато з них полягли під час різних воєнних дій. У 40-х же роках минулого століття тирани й зовсім позбавили лемків рідної землі. Звідси й той сум, і туга.

Надія дарувала надію на Майдані

У репертуарі заслуженого працівника культури України Надії Кулик є різні за характером, мелодикою, жанром лемківські народні пісні. Вона їх активно популяризує, записує й видає альбоми, аранжує, музично осучаснює. Каже, виконала вже зо сто таких творів. На її концертах можна почути й «Пливе кача по тисині». Прагне, крім добре знаних широкому загалу пісень, виносити на суд меломанів і маловідомі. Деякі з них записує в рідному місті від старших людей.

Цікаво, що, розпорошившись по світу, лемки й нині створюють пісні. На жаль, багато з них також журливістю прикметні — доймає смуток за рідною стороною, звучать емігрантські й заробітчанські мотиви.

Скажімо, до Надіїної програми ввійшов твір, який виконує словацька співачка Анна Сервіцька. «Тече вода, тече, по каменю черка, што мене, мамочко, в чужім світі чекат?» — лейтмотив-запитання не лише цієї пісні, а й життя багатьох теперішніх українців, які шукають роботи, кращої долі в інших країнах.

Надія — викладач класу академічного вокалу та гри на бандурі першої Тернопільської музичної школи, керівник зразкового дитячого ансамблю бандуристів «Вишиванка». Вона вирішила виконувати деякі лемківські пісні під бандуру. Явище це не поширене, тому цим зацікавився навіть один з дисертантів. Пані Надія навіть записала альбом під музичний супровід бандури.

Надія Кулик — з молодой лемківської парості. Народилася у лемківській родині. Зростала у місті Монастириська, яке тепер називають лемківською столицею. Неодноразово мала честь відкривати «Лемківську ватру» в польській Ждині, завжди виступає і в рідному місті на всеукраїнському фестивалі «Дзвони Лемківщини». Переконана, що лемківські пісні не може виконувати будь-хто, адже

їх треба генетично відчувати. А от «Піккардійська терція» пісню «Пливе кача по тисині», на її думку, виконала неперевершено, емоційно, душевно.

Що таке дух Майдану, пані Надія знає добре. У січні двічі тут бувала по кілька днів. Каже, захотілося якось виступити на сцені, дозволили виконати лише дві пісні. Звісно, вона запропонувала лемківські. Попросили на «біс», а відтак — ще заспівати. Тож майже цілу годину дарувала мітингувальникам музичні твори.

«Як гадаєте, звідки така увага до лемківської пісні?» — запитав у співачки. «Просто люди вже втомилися від тих уявних «зв'язд», і хочеться задушевності, щирості, справжніх почуттів», — почув у відповідь.

Справді, лише вистраждана, сповнена великої правди та майстерного виконання пісня може полонити людей, викликати радість, додати любові чи вилитися потоком сліз, як, скажімо, сталося з лемківським народним твором «Пливе кача по тисині».

Пливе кача по тисині

*Пливе кача по тисині,
Ой, пливе кача по тисині.
Мамко моя, не лай мені,
Мамко моя, не лай мені.*

*Залаєш ми в злу годину,
Ой, залаєш ми в злу годину.
Сам не знаю, де погину,
Сам не знаю, де погину.*

*Погину я в чужім краю,
Погину я в чужім краю.
Хто ж ми буде брати яму?
Хто ж ми буде брати яму?*

*Виберут мі чужі люде,
Ой виберут мі чужі люде,
Ци не жаль ти, мамко, буде?
Ой, ци не жаль ти, мамко, буде?*

*Ой, як же мені, синку, не жаль?
Як же мені, синку, не жаль?
Ти на моїм серцю лежав,
Ти на моїм серцю лежав.*

*Пливе кача по тисині,
Ой, пливе кача по тисині.
Мамко моя, не лай мені,
Мамко моя, не лай мені.*

Автор: **Микола Шот**
Джерело: ukurier.gov.ua

«ЮШ МЕЛЕМ» ВІДСВЯТКУВАВ 10 РОКІВ

У Народному домі с. Нагірне, в якому найчисельніше проживають переселенці з територій, які тепер є в складі Польщі, тутешній лемківський народний ансамбль «Юш мелем» відзначив 10-річчя свого народження. Маленький ювілей цього творчого колективу, яким керує Любов Тепла, перетворився на велике свято. З нагоди десятиріччя «Юш мелем» підготував спеціальну концертну програму. В репертуарі були як сучасні популярні, так і народні лемківські пісні. Їх звучання на сцені засвідчило, що після сумнозвісної депортації національна культура переселенців не занепала, а дбайливо її бережуть, передають у спадок від покоління до покоління.

Адже у складі сьогоденного колективу представники лемків різного віку. Перед присутніми також виступили відомий на Самбірщині танцювальний колектив «Едельвейс» із с.Нагірне, вокальний дует міськрайонної асоціації інвалідів у складі солістів Івана Костя та Дарії Куціль. Колектив «Юш мелем» привітав перший заступник голови РДА Ігор Гамрищак. За словами начальника відділу культури та туризму РДА Василя Федірка, самобутнє мистецтво лемків сприяє популяризації та розвитку української культури.

Джерело: rvk.sambirrada.gov.ua

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ

Початок розвитку будівництва на Лемківщині сягає дуже давніх часів, коли з віками поступово відбувалося заселення цього гірського краю східнослов'янськими племенами. Найдавніші міграційні припливи відносяться до нашої праісторії. Маємо однак докази, що вже в кінці IX ст. колонізація терену Бескидів була надзвичайно інтенсивною.

Отже, русини (українці – Авт.) вже IX ст. перейшли на Закарпаття, займаючи терени аж по Мармароса. Переселенчий рух східнослов'янського населення відбувалося в той час, коли угри прийшли і зруйнували Великоморавську державу. Таким чином, ще у IX ст. велика гірська бескидська пуща почала вкриватися сіткою селищ, з яких потім виростали городи-міста.

Першу писану згадку про приналежність цих земель до Київської Русі, а властиво до Перемиського князівства подає Іпатіївський літопис під 1150 роком, де

згадується, що угорський король Гейза, перейшовши гори, зайняв на руській території місто Сянік та полонив княжого намісника Яшу. Ця згадка стверджує, що ще перед 1150 роком Сянік був головним осередком і адміністративним центром території, яка простягалась до карпатського вододільного гребеня.

Майже двісті років потому у літописах згадується про Сянік, що належав до Галицько-Волинського держави. Панував у ньому князь Юрій II, який надав місту магдебурське право.

Одвічна приналежність сяніцької землі до Перемиського князівства та існування окремої Перемиської єпархії (від XII ст.) створили міцні основи для розвитку на цій землі оригінального будівництва. Постають оборонні міста і містечка, нові поселення, монастирі та святині. За такий довгий час на цій землі закріпилися старі типово руські зразки будівництва.

До найстаріших пам'яток лемківської архітектури належать: дворища, селища, посади, обороні городи з їх станами, вежами та засіками.

Старих городів, що стояли на високих горах, майже не залишилось. З новіших часів збереглися такі будівлі як вежі (прототипи дзвіниць), які стояли окремо і «засіки», споруджені з колод. Їх ще тепер можемо побачити біля старих церков. Там, де були городи і городки, залишилися порослі лісом вали, рови і кургани. Лише в переказах згадуються різні урочища: городища, селища, посади, церквища тощо. До найстарішого типу будівель, які збереглися до наших днів на Лемківщині, зараховують кілька старих дзвіниць і церков з XVI ст. Хоча вони і не сягають давніх часів Перемиського князівства, та все-таки вони зберігають у собі традиційні форми староруського будівництва. Так, наприклад, прототипом сьогоденішніх дзвіниць була колишня оборонна вежа, яку ми часто знаходимо в ілюстраціях рукописів, стародруків і на іконах, помічено також, що дзвіниці старші від церков. Часто перед новою мурованою церквою красується старенька дерев'яна дзвіниця в архаїчному стилі. Старі дерев'яні дзвіниці на Лемківщині, як і по всій Україні, переважно квадратної форми. Найстаріші мають лише один ярус, новіші – кілька ярусів. На кожному ярусі знаходяться вікна-голосники. Дзвіниці завершувалися високим чотириспадистим дашком.

Подальший розвиток лемківських архітектурних форм і конструкцій залежав від здібностей поодиноких майстрів, та від часу, тобто від зовнішніх впливів.

Уже у XVII-XVIII ст. можна ствердити в деяких деталях вплив західноєвропейського барокового стилю на сакральне будівництво Лемківщини, хоча в основному церковні споруди не змінились. Так, наприклад, дахи і бані набирають західноєвропейського барокового стилю.

Дерев'яне сакральне будівництво Лемківщини заслуговує особливої уваги. В ньому можна вирізнити кілька окремих регіональних типів церков, які, хоч і зберегли свої характерні риси, однак протягом останніх століть піддалися деяким зовнішнім впливам. Для загальної орієнтації слід було б подати кілька типів церковних об'єктів від найстарших архаїчних до найновіших стилів.

За малюнком (кінець XIX ст.) можна відтворити загальний вигляд одного з найдавніших церковних об'єктів с.Бесіди. Церква, дзвіниця і огорожа були збудовані на початку XVII ст. Церква має ще свою архаїчну форму, запозичену від старого руського стилю. Збудовано її із смерекових брусів, покрита гонтами. Купол, чотиригранної форми, закінчується надкупольною маківкою з віконцями.

Церковне кладовище обведено високою огорожею з грубих брусів. На кладовище можна було дістатися лише через брамку одноярусної дзвіниці. Сама дуже архаїчна – конусоподібний чотиригранний дах та повистромлювані кінці брусів на кінця.

Ці явища відносяться не лише до лемківських дзвіниць і церков, але вони помітні у сакральному будівництві всієї України. В ньому дотримано тридільності церковних споруд (поділ на бабинець, наву та вівтар), старі способи розроблення зрубів, похилі до середини стіни, обтягнуті і оббиті до землі гонтою. Усе це надає лемківським церквам оригінальності стилю, який відрізняється від архітектурних смаків інших народів.

Відмінним типом сакрального будівництва була церква в с.Поврознику, неподалік Криниці. Її стиль притаманний західним районам Лемківщини. Такого типу церкви ще стоять в Щавнику, Мохначці, Андріївці, Брунарах над Білою, Перунці та інших місцевостях. Ці святині репрезентують собою окремий «західнолемківський» стиль, що розвинувся на цих теренах в часи розквіту бароко, десь на початку XVII ст. Церква в Поврознику, згідно із записом, збудована місцевими теслями у 1612 р. Принцип трьохдільності властивий усім церковним спорудам України. Над бабинцем збудовано високу вежу – дзвіницю (18 метрів) з похиленими до середини стінами та поширеним ярусом з голосниками-вікнами. Назовні церква, її купол та дашки покриті гонтами. Ця скромна та невигадлива будівля приваблює своїми оптичними ефектами, що постають на даху внаслідок частих заломів. Чарівну картину доповнюють дерева і камінна огорожа.

Врешті третій, і найновіший зразок церковного стилю на Лемківщині – церква в Літовищі Устрицького повіту. Цю пам'ятку можна зарахувати до східного архітектурного церковного стилю, який загальновідомий на Бойківщині та Гуцульщині. Церкву, видається, збудували тесля-бойки. Вона відрізняється від традиційних лемківських церков і знаходиться на межі лемківсько-бойківського стилю. Збудована у формі хреста. Має одну більшу і чотири менші бані та широке обведення цілої будівлі.

На Лемківщині, в залежності від впливів сходу чи заходу, зустрічаємо кілька типів будівель.

Від строго старослов'янського будівництва дворищ майже нічого не залишилось. Натомість в XIV-XVI ст. постають поселення засновані на руських, волоських (румунських), німецьких (магдебурських) чи польських правах. Документи показують, що осадниками були дрібні руські князі, магнати, руська та польська шляхта, а подекуди і священики. Лемківські села простягались вздовж річок

і потоків, інколи на кілька кілометрів. Хата (хижа) в лемківському селі будовано при дорозі, або вздовж берега річки, причому традиційна закладчина дому відбувалась подібно, як і на усій Україні. Вибирали спочатку щасливе місце, а під зруб по чотирьох кутах клали куски хліба і каміння, а на ньому – смерекові «спідняки». Після посвяти зводили зруб хати, що зазвичай мав 15-20 метрів довжини та 10-20 метрів ширини.

На фасадній стіні хати робили одностулкові двері, а крім того були двері до стайні та двостулкові двері. На вулицю виходило двоє вікон. Зовні стіни мастили сумішшю ропи з подрібленою цеглою, тільки смужки між балками були побілені вапном, що яскраво виділялось на коричневому фоні хати. Зсередини стіни були побілені глиною або вапном.

Двері, одвірки, віконниці часто малювали фарбою або прикрашали різбленим орнаментом.

Хати крили соломою і тільки гребінь робили з гонтів або дошок. Так само піддашся хати робили з дошок або гонтів. Більшість дахів лемківських хат були двоспадистими.

Найстарші лемківські хати були курними. Таку лемківську курну хату можемо ще тепер побачити у Сяніцькому скансені.

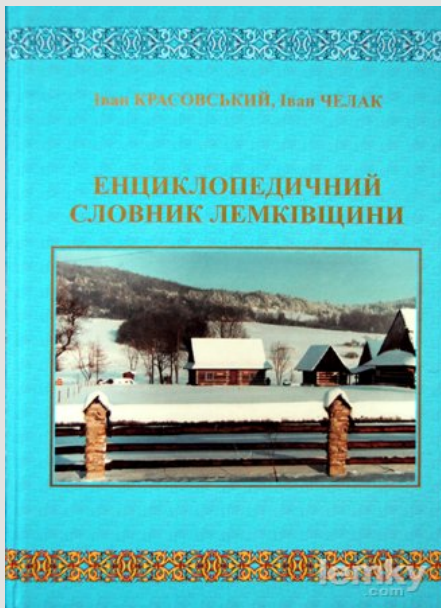
Окремий тип лемківської народної архітектури це, так би мовити, сільські верстати загального вжитку: водяні млини, тартаки (пилорама), кузні тощо. Перед війною їх можна було зустріти майже у кожному селі. Спорудження і обладнання таких сільських верстатів мають також свою довгу традицію.

Це лише коротенький огляд пам'яток лемківської архітектури. Сьогодні з прикрістю змушені констатувати, що з повоєнних років вони позбавлені належної уваги. Більшість з них безповоротно втрачено, знищено несвідомою рукою.

Джерело: Волинець О. Архітектура Лемківщини // Дерев'яна архітектура українських Карпат / Ред. І.Гвозда. – Нью-Йорк: Фундація дослідження Лемківщини, 1978. – с.42-45

Автор: **Тарас Радь**

«ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ»

«Енциклопедичний словник Лемківщини» став результатом досліджень історії Лемківщини, які історик-етнограф, публіцист, член НТШ, член Спілки журналістів України (1962), громадський діяч Іван Красовський розпочав ще у другій половині 50-х років. Почав складати словник історій лемків і частинами, протягом кільканадцяти років, друкувати короткі інформації про окремі події та факти на сторінках українського тижневика «Наше слово» (Варшава) під девізом «З історії та культури Лемків».

Численні читачі радили авторові словника допрацювати всі довідкові інформації (а їх було близько двох тисяч) як єдину цілість енциклопедичного видання присвяченого Лемківщині. На початку 90-х рр. І. Красовський провів додаткове опрацюван-ня, вивчаючи нові архівні та літературні джерела, пам'ятки в музеях України, Польщі та Словаччини. У словник увійшли довідкові матеріали з історії та культури лемків, про визначних діячів, історію лемківських сіл тощо.

«Енциклопедичний словник Лемківщини» підготовлений у співавторстві з членом Фундації дослідження Лемківщини, членом правління Київського товариства «Лемківщина» ім.Б.-І. Антонича Іваном Челаком.

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ [Текст] -Львів: Астролябія, 2013.-751 с.,іл.16 с.

ISBN 978-617-664-028-8

Більш докладну інформацію по придбанню можна отримати за телефонами

+38 (050) 462-46-73 Іван ЧЕЛАК

Фотоілюстрації Віктора СОЛИНКА

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

1. "Найдавніша історія лемків на основі історичних джерел"

**ЗАПРАШАМЕ
ZAPRASZAMY**

«Найдавніша історія лемків на основі історичних джерел»

Стріча з **др габ. Богданом Гальчаком** – професором Зеленогірського університету (ЗУ), істориком, працівником Інституту політології ЗУ, автором численних публікацій, присвячених лемкам, співредактором циклічного збірника «Лемки, бойки, русини – історія, сучасність, матеріальна і духовна культура». До той пори вишли друком штирі томи того циклю, а статті, поміщені в них, показують різні погляди на лемківські справи.

14. березня 2014р., початок 18:00

Fundacja św. Włodzimierza Chrzciciela Rusi
Kijowskiej w Krakowie, **ul. Kanonicza 15**

організатор Гурток Об'єднання лемків в Кракові

МИ ПАМ'ЯТАЄМО ☺

Ми продовжуємо нещодавно запроваджену рубрику про відомих лемків. Щомісяця ми згадуватимемо про лемків, які народилися у поточному місяці, а про декого з них даватимемо біографічну довідку. Серед таких у лютому народилися:

2 лютого	Олександр ВОЛОШИНОВИЧ (1881-1971)
13 лютого	Онуфрій СУХОРСЬКИЙ (1917-1969)
16 лютого	Василь БЛАВАЦЬКИЙ (1889-1944)
18 лютого	Василь ОДРЕХІВСЬКИЙ (1921-1996)
20 лютого	Микола МУШИНКА (1936)
20 лютого	Анатолій ГНАТИШАК (1917-1997)
22 лютого	Павло ЧУЧКА (1928)

Микола Мушинка

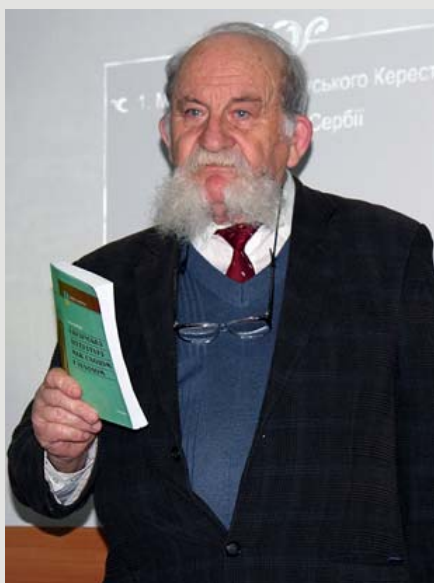

20 лютого 1936 року в селі Курів на Пряшівщині (Південна Лемківщина), тепер територія Словаччини, народився Микола Іванович МУШИНКА - словацький фольклорист, літературознавець, мистецтвознавець, бібліограф українського походження, Великий лемківський сучасник та дослідник Лемківщини.

Середню освіту здобув у Бардієві та Пряшеві. Навчання продовжив у Празі у Карловому університеті на відділення русистики (україністики). Тут під керівництвом І. Панькевича та Є. Вrabцової почав детально вивчати фольклор південних лемків. У 1963 р. рекомендований до аспірантури Карлового університету, а також Київського університету (1964-1967). У 1967 році здобув науковий ступінь кандидата мистецтвознавчих наук, а у 1992 - доктора наук,

захистивши докторську дисертацію в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Рильського НАН України.

Свій науково-творчий шлях розпочав у Кошицькому університеті (Пряшів) на посаді керівника дослідницького кабінету україністики при кафедрі української мови й літератури філософського факультету (1960-1968). Після подій Празької весни був відлучений від наукового та літературного життя, а у 1971 році звільнений з університету. Наступних двадцять років був змушений працював пастухом у колгоспі (1971-1973), а пізніше кочегаром Пряшівської міської котельні (1973-1988). У 1990 році був реабілітований після чого повернувся на роботу у Кошицький університет на посаду керівника Кабінету україністики, де продовжив активну науково-дослідницьку роботу.

Автор близько 70 книжок, 200 наукових розвідок, 237 наукових статей, 436 рецензій та 1127 науково-популярних та публіцистичних статей. Найважливіші з них: “З українського фольклору Східної Словаччини” (Пряшів, 1963), “З глибини віків. Антологія усної народної творчості українців Східної Словаччини” (1967), “Фольклор Пряшівщини в працях українських та російських вчених і сучасний стан його дослідження” (1968), “Спільні і відмінні риси у фольклорі русинів Пряшівщини та Войводини” (1971), “Екслібриси українських шістидесятників” (1972), “Володимир Гнатюк - дослідник фольклору Закарпаття” (Париж, 1975), “Фольклор русинів Воєводини” (1976), “Фольклорні видання українців

Пряшівщини” (Український календар на 1979 р., Варшава), “Орест Жилінський, вчений з душею поета” (1983), “Народна культура південних лемків” (1987), “Життя і справа Володимира Гнатюка” (1988).

Микола Мушинка збирає та досліджує лемківський фольклор також в Югославії, Румунії, Польщі, в Україні, в Західній Чехії та Моравії. У Словаччині та в закордонній пресі опублікував кілька монографічних статей про маловідомих або призабутих дослідників лемківської культури. Тісно співпрацює з Українським музеєм у Свиднику, є членом Словацького етнографічного товариства при Словацькій АН, Міжнародної комісії з дослідження народної культури Карпат та Балкану, співпрацює з “Енциклопедією Українознавства”, з НТШ у Сарселі (Франція), Канадським Інститутом Українських Студій в Едмонтоні.

З 1990 року Микола Мушинка є співзасновником та головою НТШ та Асоціації українців у Словаччині. У 1991 р. обраний професором Українського Вільного Університету в Мюнхені, почесний професор Кам'янець-Подільського державного університету, почесний доктор наук Ужгородського національного університету, а також іноземним академіком Національної Академії наук України (з 1997).

ПАВЛО ЧУЧКА

22 лютого 1928 року в селі Баранинці, нині Ужгородського району Закарпатської області народився Павло Павлович Чучка - український мовознавець, доктор філологічних наук (1971), професор (1971), заслужений діяч науки і техніки України (1993). Попри те, що він не має лемківські коріння доклав багато зусиль для дослідження лемків-автохтонів Закарпаття.

Початкову освіту здобув у рідному селі, а середню - в Ужгородській реальній гімназії та в Ужгородській ЗСШ №1. Вищу філологічну освіту здобув в Ужгородському університеті (1947-1952). Після цього навчався в аспірантурі у Київському національному університеті, де захистив спочатку кандидатську дисертацію "Українські говірки околиці Ужгорода" (1959), а пізніше і докторську "Антропонімія Закарпаття" (1970).

З 1954 року працював викладачем в Ужгородському університеті. Був завідувачем кафедри загального та слов'янського мовознавства (з 1976), а згодом - завідувач кафедри словацької філології (з 1996). Двічі працювати деканом філологічного факультету, упродовж двох каденцій в університеті очолював Учену раду з української мови та історії України.

Павло Чучка досліджує українські говори, сучасну та історичну ономастику, мову пам'яток, контакти української мови з її сусідами. Найбільше його наукове дослідження монографія "Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник" обсягом у 740 сторінок. Словник охоплює і пояснює близько 12 тисяч прізвищ корінних закарпатців, їх правопис, вимову і відмінювання, географію, історію та етимологію кожного з них.

Вітаємо ювілярів, бажаємо їм багато років життя, сил та наснаги для праці на благо лемківської культури.

I НАОСТАНОК...

Львівська обласна організація "Лемківщина" подала затверджений календарний план заходів на 2014 рік. Пропонуємо ознайомитися у плануванні всіх подій.

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

протоколом № 22 від 5 лютого 2014р.
засідання правління Львівської

обласної організації ВУТЛ

План основних заходів

Львівської обласної організації

Всеукраїнського товариства «Лемківщина» на 2014 рік.

Пор. №№	Основні заходи	Терміни проведення	Відповідальні
1.	Організація і проведення різдвяного свята у лемківських традиціях «Лемківське Різдво».	Січень	С.Майкович Г.Притулка
2.	Підготовка та проведення звітно-виборної конференції Львівської обласної організації Всеукраїнського товариства «Лемківщина».	Лютий	Правління ЛОО ВУТЛ
3.	Організація і проведення міжнародного науково-практичного семінару «Лемківські Республіки в контексті українського визвольного руху першої третини XX століття» (до 95-річчя Команецької Республіки).	I півріччя	М. Дмитрах
4.	Участь у підготовці та проведенні міжнародної виставки-конкурсу «Лемківська писанка».	Квітень	П. Гандяк С.Майкович
5.	Поїздка делегації Львівщини, вихідців із с.с.Красна і Ванівки, в с.Красна, Кросненського повіту, Польща, для відзначення 100-річчя з часу побудови Храму Святого Архистратига Михаїла, відвідання захоронень предків.	Травень	М. Дмитрах Я. Начас
6.	Підготовка та проведення Львівського обласного фестивалю «Лемківська Ватра-2014».	II півріччя	Правління ЛОО ВУТЛ
7.	День Пам'яті українського поета, прозаїка, літературознавця Богдана-Ігоря Антонича–77 річниця з дня смерті: - заупокійна Служба Божа у с. Бортятині, Мостиського району; - панахида на могилі Богдана-Ігоря Антонича на	Липень	Президія ЛОО ВУТЛ

	Янівському цвинтарі у Львові.		
8.	Участь у міжнародному фестивалі «Від Русаля до Яна», с.Зиндранова, Польща.	Липень	Правління ЛОО ВУТЛ
9.	Участь художніх колективів і делегацій Львівщини у міжнародному фестивалі лемківської культури «Лемківська Ватра», 18-20 липня, с.Ждиня, Польща.	Липень	Правління ЛОО ВУТЛ
10.	Участь творчих колективів і делегацій Львівщини у Всеукраїнському фестивалі лемківської культури «Дзвони Лемківщини», 2-3 серпня, м.Монастириськ.	Серпень	Правління ЛОО ВУТЛ
11.	Поїздка делегації Львівщини в с.Босько, Польща, з метою відвідання захоронень та місця греко-католицької церкви.	Вересень	Я. Козак Б. Бобак
12.	Участь у проведенні Ватри в с.Нагірне, Самбірського району, Львівська область.	Вересень	Правління ЛОО ВУТЛ
13.	Участь у проведенні Лемківського Кермешу в м.Борислав, Львівська область, 21 вересня.	Вересень	Я. Начас
14.	Поїздка на гору Хрещата, Команчівська гміна, Сяноцького повіту, Польща з метою відвідання зруйнованого шпиталю та відновленого пам'ятника воїнам УПА.	Жовтень	В.Полумацканич
15.	«На гостини до Антоничів» - відзначення 105 річниці з дня народження Богдана-Ігоря Антонича та 5-ої річниці музею-садиби родини Антоничів, с.Бортятин, Мостиського району, 4-5 жовтня.	Жовтень	Президія ЛОО ВУТЛ
16.	Участь у проведенні фестивалю-конкурсу «Пісні незабутого краю» в м.Городок, Львівська область.	Жовтень	Н.Зятик
17.	Проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції приуроченої 70-й річниці початку депортації етнічних українців з території Польщі.	Жовтень	О.Венгринович С.Майкович
18.	Організація та проведення VI з'їзду Всеукраїнського товариства «Лемківщина» у Львові.	Жовтень	Оргкомітет ЛОО ВУТЛ
19.	Організація і участь у відзначенні 100-річчя церкви в с.Поляна, Яслівський повіт.	Вересень	В.Ардан
20.	Участь у проведенні Лемківського Кермешу в м.Пустомити, Львівська область.	Листопад	О.Дідович
21.	Активізація роботи по прийому нових членів товариств та по створенню нових осередків.	Протягом року	Правління ЛОО ВУТЛ
22.	Підтримка та заохочення інформаційної і видавничої діяльності про історію і культуру Лемківщини, збору свідчень про життя та депортацію лемків.	Протягом року	Правління ЛОО ВУТЛ
23.	Поїздки по місцях Михайла Вербицького (*04.03.1815 -†07.12.1870)–українського композитора, священика, автора музики гімну України «Ще не вмерла Україна».	Протягом року	Президія ЛОО ВУТЛ
24.	Відзначення 70-річчя початку примусової депортації українського населення з Лемківщини: вечори пам'яті,	Протягом року	Правління ЛОО ВУТЛ

	семінари, круглі столи, лекції, бесіди тощо, з метою збереження історичної пам'яті.		Голови осередків
25.	Участь у заходах об'єднання товариств депортованих українців «Закерзоння».	Протягом року	Президія ЛОО ВУТЛ
26.	Участь у заходах Львівської обласної організації суспільно-культурного товариства «Холмщина».	Протягом року	Президія ЛОО ВУТЛ
27.	Координація роботи та проведення спільних заходів із Львівською обласною молодіжною організацією «Молода Лемківщина».	Постійно	Президія ЛОО ВУТЛ
28.	Сприяння та підтримка в організації та проведенні міжнародного історико-краєзнавчого табору-експедиції «Вирій», з метою збереження історичної пам'яті та історичних пам'яток на теренах етнічних українських земель на Закерзонні.	Постійно	Правління ЛОО ВУТЛ
29.	Участь у міжнародних зустрічах, фестивалях, відзначення видатних дат і подій, відвідання місць захоронень предків та інших заходів, які проходять на території Лемківщини.	Постійно	Правління ЛОО ВУТЛ
30.	Відзначення видатних дат, приурочених визначним історичним подіям і присвячених видатним людям Лемківщини.	Постійно	Голови осередків
31.	Участь у проведенні міських і районних фестивалів та у мистецьких виставкових заходах, конкурсах тощо.	Постійно	Правління ЛОО ВУТЛ
32.	Консультації з питань підготовки документів для візового забезпечення членів лемківської громади Львівщини до консульських відділів та візових центрів.	Постійно	Президія ЛОО ВУТЛ